

СПЕЦКУРС "ФОНЕТИКА НАЦІОНАЛЬНИХ ВАРІАНТІВ ВИМОВИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ": ЦІЛІ ТА ЗМІСТ

Статтю присвячено проблемі навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови. Обґрунтовується доцільність упровадження спецкурсу "Фонетика національних варіантів вимови англійської мови". Визначаються цілі та зміст навчальної дисципліни.

Ключові слова: національний варіант вимови англійської мови, спецкурс, цілі, зміст.

Інтеграція України в європейський освітній простір відкриває для випускників різних вишів, педагогічних зокрема, все більше можливостей для іншомовного спілкування. Засобом такого спілкування у переважній більшості випадків виступає англійська мова (АМ). Специфіка сучасної АМ як поліетнічної та національно негомогенної полягає у розмаїтті форм існування та варіативності, що обумовлено широтою її розповсюдження й особливостями функціонування. У системному плані АМ є макросистемою, складовими якої виступають національні варіанти – мікросистеми. Кожний із них, поділяючи переважну більшість спільних для всіх варіантів рис, відзначається набором релевантних особливостей. Найяскравіше міжваріантні відмінності реалізуються на фонетичному рівні, що свідчить про існування національних варіантів вимови АМ. При цьому кожен з них дослідники розглядають як складне утворення, основними компонентами якого виступають літературна вимова та діалекти [3]. Вірогідно, що для адекватного сприйняття мовлення співрозмовника – носія національного чи регіонального типу вимови – вчитель АМ має утримувати в довготривалій пам'яті достатню кількість перцептивних еталонів відповідних вимовних типів. З методичної точки зору постає проблема навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови, що зокрема потребує окреслення навчальної дисципліни, змістом якої передбачене відповідне навчання.

У цій статті ставимо за мету визначити навчальну дисципліну, в межах якої можна здійснити навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови, а також уточнити її цілі та зміст.

Насамперед вивчимо вимоги чинної програми з АМ для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) до мовних характеристик аудитивних матеріалів, на основі яких має здійснюватися процес формування у студентів мовних спеціальностей компетенції в аудіюванні, а також визначений у ній зміст навчання фонетики.

У чинній програмі зокрема зазначається, що на кінець I та II років вивчення АМ як спеціальності студенти повинні сприймати і повною мірою розуміти нормативне іншомовне мовлення [2, с. 48, 66]. Таким вважається національний тип британської літературної вимови – південноанглійська вимовна норма (Received Pronunciation). Вдосконалення компетенції в аудіюванні протягом III року навчання має відбуватися на матеріалі аудіотекстів, у яких інформація подається з різними типами літературної вимови [2, с. 82, 88]. У свою чергу, вдосконалення відповідної компетенції студентів IV-V років навчання має відбуватися на основі аудитивних матеріалів, у яких інформація подається з різними вимовними типами, включаючи ті, з якими студенти не обізнані, а також ненормативну вимову [2, с. 96, 104].

Що стосується змісту навчання фонетики, то його в чинній програмі розподілено на дві частини. Перша частина охоплює перший рік навчання, протягом якого формуються основи чіткої та правильної вимови. Еталоном, нагадаємо, виступає південноанглійська вимовна норма. Друга частина може охоплювати різну кількість семестрів за вибором кожного конкретного вишу і спрямована на досконаліше вивчення інтонаційних моделей, а також особливостей регіональних типів вимови АМ [2, с. 6]. З усього розмаїття останніх програма визначає такі: вимовні стандарти американського – загальноамериканську вимовну норму (General American) й австралійського – загальноавстралійський вимовний тип (General Australian) [2, с. 51], а також регіональні вимовні типи британського варіанта АМ – південноанглійський (Southern English), центральний (Midland English), північноанглійський (Northern English), вельський (Welsh English), шотландський (Scottish English) та північноірландський (Northern Ireland English), й американського варіанта – східноамериканський (Western American) і південноамериканський (Southern American) [2, с. 68]. При цьому зазначається, що для адекватного сприйняття і розуміння висловлювань носіїв відповідних вимовних типів студенти повинні знати відмінності системи голосних і приголосних, а також інтонаційні особливості кожного з них [2, с. 69].

У свою чергу, аналіз програм навчальних дисциплін "Практична фонетика англійської мови", "Теоретична фонетика англійської мови" низки вітчизняних і зарубіжних вишів, а також сучасних

підручників з практичної та теоретичної фонетики АМ дозволили зробити висновок, що процес набуття студентами знань про фонетичні особливості різновидів англійської вимови та формування навичок розпізнавання цих особливостей або ігнорується взагалі, або реалізується в недостатній мірі [1, с. 27]. Як наслідок, це негативно позначається на рівні сформованості компетенції в аудіюванні у випускників мовних спеціальностей, про що свідчать результати проведеного нами тестування [1, с. 30]. Отримані висновки доводять доцільність включення до навчального плану дисципліни, націленої на ознайомлення студентів з фонетичними особливостями різновидів англійської вимови та формування фонетичних навичок розпізнавання цих особливостей. Такою дисципліною, на наш погляд, має стати спецкурс "Фонетика національних варіантів вимови англійської мови".

Опишемо детальніше цілі та зміст останнього. Насамперед, зазначимо, що спецкурс передбачений для студентів III курсу напряму 6.020303 "Філологія*. Мова і література (англійська)". Принагідно зауважимо, що вибір ступеня навчання обумовлений декількома чинниками, а саме: у студентів вже закладено основи чіткої та правильної вимови, а також створено необхідне когнітивне підґрунтя. Дисципліна є логічним продовженням курсу "Теоретична фонетика англійської мови", опрацьовується після нього і тісно пов'язана з курсом "Практика усного і писемного мовлення англійською мовою". Основна мета спецкурсу – поглибити знання студентів про фонетичні особливості національних і регіональних типів англійської вимови, сформувати фонетичні навички аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови.

Відповідно до мети курс складається з двох змістових модулів – теоретичного і практичного.

Мета теоретичного (лекційного) змістового модуля – закласти знаннєву основу компетенції в аудіюванні англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови. Зокрема вирішуються *завдання*:

- 1) сформувати уявлення про англійську мову як поліетнічну й національно негомогенну;
- 2) розкрити сутність понять "національний варіант", "тип вимови", "літературна вимова", "тип літературної вимови", "діалект";
- 3) ознайомити з сегментними (набір фонем, фонотактичні особливості поєднання фонем, лексична дистрибуція фонем, реалізація фонем) та супрасегментними (словесний і фразовий наголоси, особливості інтонаційного оформлення мовлення) характеристиками, що лежать в основі виокремлення типу вимови;
- 4) поглибити знання студентів про варіативність американської, канадської, британської, австралійської та новозеландської вимови, вибір яких обумовлений професійними потребами майбутнього вчителя АМ, а також вимогами чинної програми.

У свою чергу, практичний (практичні заняття та самостійна робота) змістовий модуль націлений на формування фонетичних навичок аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови, а саме: навичок

- 1) впізнання, диференціації та ідентифікації фонем, що відсутні у системі південноанглійської вимовної норми;
- 2) впізнання та ідентифікації слів, які мають відмінну від південноанглійської вимовної норми звукову форму, і співвіднесення їх з відповідним значенням;
- 3) диференціації значень слів, що виступають омофонами в певних вимовних типах;
- 4) впізнання та ідентифікації відмінного від південноанглійської вимовної норми інтонаційного оформлення висловлювання рівня фрази і співвіднесення з відповідним значенням.

Всього на вивчення курсу ми пропонуємо відвести 36 годин, з яких 10 годин лекційних, 20 – практичних занять та 6 годин самостійної роботи студентів. Формою підсумкового контролю засвоєння матеріалу курсу має стати залік.

По закінченню курсу студент має оволодіти певними знаннями і вміннями.

Бакалавр повинен знати:

- 1) сегментні характеристики національних і регіональних типів американської, канадської, британської, австралійської та новозеландської літературної вимови, які включають:
 - набір фонем (систему голосних і приголосних);
 - структурні особливості поєднання фонем (правила поєднання фонем у різних позиціях – на початку, в середині та в кінці слова);
 - лексичну дистрибуцію фонем (вимову конкретного слова);
 - реалізацію фонем (варіації алофонів);
- 2) супрасегментні характеристики національних і регіональних типів американської, канадської, британської, австралійської та новозеландської літературної вимови, до яких включено особливості інтонаційного оформлення мовлення.

Бакалавр повинен уміти:

- розпізнавати фонем, що відсутні у системі південноанглійської вимовної норми;
- впізнавати та ідентифікувати слова, які мають відмінну від південноанглійської вимовної норми звукову форму, і співвідносити їх з відповідним значенням;
- диференціювати значення слів, що виступають омофонами в певних вимовних типах;

– впізнавати та ідентифікувати відмінне від південноанглійської вимовної норми інтонаційне оформлення висловлювання рівня фрази і співвідносити його з відповідним значенням.

Запропонований зміст навчальної дисципліни корелює зі змістом авторського навчального посібника "Standard English Accents: a Way to Successful Listening Comprehension" [4]. Перспективу наукових розробок в обраній галузі вбачаємо в упровадженні спецкурсу в навчальний процес і в подальшому вдосконаленні змісту навчання.

Використані джерела

1. Мацнева О. А. Навчання майбутніх учителів розуміння англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – К., 2009. – 261 с.
2. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект / [кол. авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін.]. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 246 с.
3. Шахбагова Д. А. Фонетические особенности произносительных вариантов английского языка / Д. А. Шахбагова. – М. : Высшая школа, 1982. – 128 с.
4. Standard English Accents: a Way to Successful Listening Comprehension : навчально-методичний посібник з фонетики національних варіантів англійської мови для студентів III курсу напряму 6.020303 "Філологія*. Мова і література (англійська)" / О. А. Мацнева. – Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. – 52 с.

Мацнева О. А.

СПЕЦКУРС "ФОНЕТИКА НАЦИОНАЛЬНЫХ ВАРИАНТОВ ПРОИЗНОШЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА": ЦЕЛИ И СОДЕРЖАНИЕ

Статья посвящена проблеме обучения будущих учителей аудированию английской речи с национальными и региональными типами произношения. Обосновывается целесообразность внедрения спецкурса "Фонетика национальных вариантов произношения английского языка". Определяются цели и содержание учебной дисциплины.

Ключевые слова: *национальный вариант произношения английского языка, спецкурс, цели, содержание.*

Matsnyeva O. A.

SPECIAL COURSE "VARIETIES OF ENGLISH PRONUNCIATION": ITS AIMS AND SYLLABUS

The article deals with the problem of teaching future teachers to English national and regional accents listening comprehension. The appropriateness of introducing a special course "Varieties of English Pronunciation" is substantiated. Its aims and syllabus are specified.

Key words: *variety of English pronunciation, special course, aims, syllabus.*

Стаття надійшла до редакції 20.08.13

